

שו"ת עם רותם אילן

ש: מתי וכיצד עלה בדעתך הרעיון להקים את עמותת "ילדים ישראלים"? האם היה זה תהליך הבשלה? רגע אחד?

ת: לרוב אדם לא מתעורר בוקר אחד ואומר לעצמו "היום אני מתחיל מאבק!" וכך גם לי לקח זמן להבין את האפקט שהמאבק שלנו יצר. יצאנו למאבק לא מתוך מטרה להקים ארגון או אפילו לא במטרה לקיים פעילות ארוכת שנים. אלא דווקא מהמקום הכי נאיבי של "צריך לעצור את חוסר הצדק הזה". בעיניי, התמימות הזו הייתה בדיעבד גם סוד ההצלחה שלנו. המוכנות להשקיע ולעשות הכול כדי לעצור את הגזרה. העזנו לעשות דברים שדווקא כיום ממקום "מיושב" ו"ממוסד" יותר לא הייתי מעזה (כמו "לארוב" לשרים במזנון ולעוט עלים כשהם מושיטים את ידם אל עבר הלחם כדי לספר להם על מאבקנו). אחרי ההצלחה הראשונית של עצירת הגירוש, הבנו שלצעוק ברחובות "לא לגירוש" זה שלב ראשוני אך לא מספיק וכי צריך ללמוד את נושא ההגירה בישראל ולספק תשובות מעמיקות גם לטווח הארוך. מתוך רצון להתחיל ולעסוק בסוגיה הרחבה יותר של הגירת עבודה וההשלכות של ילדים שנולדים בישראל, הבנו שיש צורך במסגרת ארגונית מוסדרת. כך לקח לי זמן להבין שבדיעבד, יחד עם שותפיי יונתן שחם ונעה גלילי, "הקמנו ארגון".

ש: מה היו ומה הם מקורות ההשראה שלך?

ת: יש כמה:

קודם כל, **המשפחה שלי**. אני דור תשיעי בישראל ובורכתי באימא, באבא, באח ובסבים וסבתות מעוררי השראה אחד אחד. סבתי, העיתונאית לשעבר בינה ברזל, היא "לוחמת הצדק" שלעתיים נדמה לי שאת "רוח הקרב" ירשתי ממנה.

פעילות למען בעלי חיים היא מקור השראה נוסף. כל משפחתי צמחונית או טבעונית וככה גידלו את אחיי ואותי. במהלך השנים עברו אצלנו עשרות, אם לא מאות, בעלי חיים – בעיקר חתולים פגועים/נטושים אך גם חיות אחרות (עטלפים, כלבים, יונים, עורבים ואפילו כמה קיפודים). היינו מטפלים בהם ומחפשים עבורם בתים מאמצים. בעיניי חמלה והיכולת "לראות את האחר" מתחילה בבחירה שלנו מה אנחנו אוכלים וביכולת שלנו לגלות אמפתיה גם כלפי חיה שחלשה ממך כמו חתול ברחוב או כלב נטוש.

גם הפעילות בצופים הייתה מקור השראה. אני באה ממשפחה "צופיפניקית" (סבא שלי, חוקר הספרות פרופ' הלל ברזל, היה ממקימי תנועת הצופים בישראל).

האנשים לצדם אני פועלת הם מקור השראה תמידי. בזכות הפעילות שלי עם משפחות מהגרים זכיתי להכיר את עולם הפעילים החברתיים ואנשי ארגוני זכויות האדם. נדיר לפגוש אנשים שבחרים לעבוד בתחום שאינו רווחי ולרוב גם לא מאוד פופולרי בקרב הציבור הרחב, אך ורק מתוך אמונה ביכולת לעשות ולשנות. הארגון שלנו שרד רק בזכות עשרות המתנדבים והמתנדבות שלקחו חלק בפעילות שלנו ואני אישית "שרדתי" בזכות פעילי זכויות אדם ותיקים כמו עודד פלר, רעות מיכאלי וסיגל רוזן ש"אימצו" אותי והדריכו אותי במהלך הדרך.

ש: בשנים האחרונות פעלת כמנכ"לית עמותת "ילדים ישראלים" הפועלת למניעת גירושם של ילדי מהגרי עבודה, עמותה שלפני כשנה החלטת למזג עם אגודה לזכויות האזרח, ומאז את מרכזת את הפעילות בנושא זה באגודה. את מתבטאת רבות באמצעי התקשורת השונים, וכן בדף הפייסבוק שלך שלו כ-5000 קוראים. התוכלי לחלוק אתנו, בקליפת אגוז, את תחושתך לגבי התנהלות מדינת ישראל בנושא זה? מה הוא, לדעתך, ההסבר לכך?

ת: הפעילות שלנו חשפה אותנו במקביל ל"פנים הכי מכוערות" אך בו בזמן גם ל"פנים הכי יפות" של אנשים במדינה. אין ספק שלא פשוט לקבל נאצות ואף איומים מפורשים. בתקופת "השיא" שלנו הייתה התרעת פצצה בכל הפגנה שלנו ואני אף חטפתי אגרוף לבטן ממתנגד אלים במיוחד בשל הפעילות שלנו. עם זאת, בו בזמן זכיתי לעבוד לצדם של עשרות אנשים בגילאים שונים, מרחבי הארץ ובעלי דעות פוליטיות מגוונות. לעתים ישבתי בפגישות שלנו כשמצד אחד יושבת שירה שניידר בת ה-16 ומצד שני תמי גורדון בת ה-76. זה לא מובן מאליו שפעלנו שלוש שנים בהתנדבות מלאה, שכל כך הרבה אנשים יצאו מגדרם כדי לסייע לנו ללא תמורה כספית אלא רק ערכית. שאלפי ואף עשרות אלפי אנשים יצאו להפגין אתנו למען "האחר". כמו כן, הייתה לי את הזכות הגדולה לקחת חלק במאבק שגם הצליח להביא לשינוי גדול ומהותי, דבר יחסית נדיר בתחום זכויות האדם שדורש לרוב עבודה יותר ארוכת שנים עם הצלחות קטנות לאורך הדרך.

עם זאת אני מרגישה שיש הקצנה עם הזמן, בעיקר בשנים האחרונות שבהן כל ביטוי של חמלה או הבנה גם כלפי "האחר" – מיד מזכה אותך בתואר "עוכר ישראל". הגענו למצב שבו אסור להראות שביב אמפתיה כלפי כל מי שמוגדר כ"אחר" כי הוא לא בדת הנכונה, לא במוצא הנכון, לא בצבע הנכון

ולא שלל דברים נוספים ששומרי הסף של הפטריוטיות דורשים מאתנו. עצוב לי לראות כיצד חופש הביטוי הולך ומצטמצם וכיצד מתרחבת פרקטיקת סתימת הפיות בכנסת אך גם באוניברסיטאות, במקומות עבודה ואפילו בפייסבוק האישי שלך. לצערי אני לא בטוחה שהמאבק שלנו היה מצליח באותה צורה אם הוא היה מתחיל רק היום.

ש: במה שונה עבודה בארגון ותיק ועתיר ניסיון מעבודה בארגון צעיר הסולל לו דרך?

ת: אין ספק שיש חופש בארגון קטן שבסופו של יום יכול לעשות ככל העולה על רוחו. "צריך להפגין" – ותוך יממה יש כבר הפגנה. למרות זאת, בשלב מסוים מצאתי את עצמי עוסקת בחלק נכבד מהזמן בקיום המסגרת הארגונית של עמותה (חשבונות, כספים, צרכים אדמיניסטרטיביים ועוד). לא הקמנו ארגון כדי שיהיה לי תואר מנכ"לית ולשותפי תואר סמנכ"ל, הקמנו אותו כדי להוביל מהלכים לשינוי מדיניות. כעת כשאני בארגון גדול וותיק, אני יכולה להשקיע 100% מהזמן שלי בפעילות עצמה. אני לא כבולה יותר בכבלי הביורוקרטיה של ניהול ארגון. בנוסף, האגודה לזכויות האזרח תמיד הייתה מעין חלום עבורי, ארגון זכויות האדם הגדול והוותיק ביותר בישראל. אני חושבת שהיה צורך בארגון שטח "צעקני" ובעט כמותנו כדי ליצור מודעות ולהביא את השינוי הראשוני שאכן הבאנו. אך כדי לטפל במחלה ולא רק בסימפטום ולוודא שהפעילות שלנו נשמרת לאורך זמן, יש צורך כעת בפעילות ארוכת טווח הנוגעת להיעדר מדיניות ההגירה בישראל (או מדיניות הגירה שמיועדת רק ליהודים) והבעייתיות הרבה בנהלים הקיימים. ובשביל זה אני זקוקה לגב יציב ובעל ידע כמו האגודה.

ש: לאחרונה אנחנו נתקלים יותר ויותר בדיון על טראומה משנית הקיימת אצל מגני זכויות אדם. האם את משתפת בדיון זה? מרגישה את התחושה הזו? כיצד נראה לך שנכון להתמודד אתה?

ת: אין ספק שזה תחום לא פשוט ונחשפים לעתים לתכנים מאוד קשים. פעילות בתחום זכויות אדם בישראל מספקת חומר רב לסיוטים. אך עם כל הכבוד לעשייה שלנו, אני חושבת שהאנשים שלצדן ולמענם אנו פועלים משלמים מחיר הרבה יותר גבוה מאתנו. אם למשל היינו מפסידים במאבקנו-אותי לא היו מגרשים, אותי לא היו כולאים מאחורי סורג ובריח. צריך תמיד לזכור שאנחנו פועלים עם, ולא במקום, האנשים עצמם. לא לבוא ממקום של "מושיע" או כל יכול, אלא ממקום שוויוני שנותן כתף לעשיית השינוי הנחוץ.

ש: מה תשובתך לאמירה המקובלת במקומותינו "עניי עירך קודמים"?

ת: התשובה הספציפית לגבי ילדי המהגרים היא פשוטה – גם הם עניי עירי. גם הם נולדו, גדלו והתחנכו במדינה, גם עבורם ישראל היא המולדת והבית. השם שלנו "ילדים ישראלים" נגזר מהאמונה שיש דרכים נוספות להיות חלק מהמדינה שאינן תלויות אך ורק בדת. תשובה רחבה יותר היא העובדה שאני לא מוכנה לקבל את תפיסת סכום האפס שבה עזרה לאחד היא בהכרח על חשבון השני. לעשות טוב, ולא משנה עבור מי, יוצר רק עוד טוב. מי שלא רואה את זה מחפש תירוצים מדוע לא לעשות בעצמו. ילד הוא ילד וילד וכל עוד הוא כאן, יש לנו מחויבות כמדינה שחתומה על האמנה הבין-לאומית לזכויות הילד לסייע לו ללא קשר למוצא הוריו או מעמדו החוקי. בנוסף זו הייתה קבוצה שלהבדיל מאוכלוסיות אחרות לא זכתה לסייע עד מאבקנו.

ש: האם יש רגע אחד בכל הפעילות שלך שחרות בלבך כרגע של אושר, אולי אפילו התעלות?

ת: הרגע שג'נל קיבלה מעמד. ג'נל בת ה-18 נולדה בישראל אך מעולם לא היה לה מעמד חוקי מכיוון שהוריה איבדו את אשרת עבודתם. להבדיל מילדי מהגרים אחרים, היא גדלה בהרצליה ולמדה בבית ספר ותיכון בלי ילדי מהגרים מלבדה. עד תחילת הגירוש היא בכלל לא חשבה על עצמה כ"זרה" או שיש סיכוי שיום אחד יגידו לה שעליה לעזוב את הבית שלה. המחשבה על גירוש אפשרי של ג'נל לא שונה בהרבה מהמחשבה שמישהו יבוא יום בהיר אחד ויחליט שבעצם זה לא הבית שלי ואפשר לגרש גם אותי. למרות גילה הצעיר ג'נל לקחה חלק בכל הפעילויות שלנו. היא דיברה בכל ההפגנות, התראיינה לתקשורת ובאה איתי לא פעם לדיונים בכנסת. כשהתקבלה החלטת הממשלה וילדים התחילו לקבל מעמד, היא ומשפחתה לא קיבלו מעמד ואף תכננו לדחות את בקשתם כי הוריה עבדו בשגרירות זרה (קריטריון שעל פיו לא ניתן לקבל מעמד). התחלנו מאבק נקודתי על סיפורה של ג'נל שכלל עתירה, תקשורת ועבודת לובינג. וביום הולדתי ב-2013 היא קיבלה טלפון אישי מגדעון סער שבישר לה שהיא מקבלת מעמד. את יום הולדתי ביליתי עם ג'נל במשרד הפנים שם היא קיבלה אישית מגדעון סער תעודת זהות ([בקיטור, תוכלו לשמוע את ג'נל מדברת בהפגנה של העמותה](#)).

ש: איך היית משלימה את שורות הפתיחה של נאומי המפורסם של מרטין לותר קינג: "יש לי חלום"?

ת: אני מעדיפה להשאיר את נאומי של מרטין לותר קינג כמות שהוא בלי תוספות משלי, בכל זאת קטונתי מלשנות את מילותיו. אם במקום זה מותר לי להביע משאלה, אשמח לבקש שלא תצטרכו להעניק יותר את אות יקירי מגני זכויות אדם – כי זכויות אדם תהיינה הבסיס החוקי והמוסרי על פיו אנו פועלים. יוצא הדופן יהפוך להיות כל מי שאינו מכבד את זכויותיו של אדם באשר הוא אדם. שנגיע ליום שנסתכל לאחור ונשאל "איך כל זה קרה!?" כי גזענות, קסנופוביה והפליה תיראנה לנו כפסולות מאליהן.

ש: כידוע לך, לבחירתך בנושא באות "יקיר מגני זכויות אדם" נילוה פרס בסך 3000 \$, המיועד לנתינה מטעמך לכל מטרה או אדם. למי את בוחרת להעניקו?

ת: את הפרס אני בוחרת להעניק לפ'. את פ' אני מלווה מזה כשבע שנים. אני לא יכולה יותר מדי להרחיב על פרטיה על מנת לשמור על פרטיותה ולכן אתאר בכלליות את מהלך חייה בישראל. פ' הגיעה לישראל לפני שש עשרה שנים כעובדת סיעוד וטיפלה בקשישה, עד שקרוב משפחתה של הקשישה כפה עליה יחסי מין באיום שאם לא תענה לו, יגרום לפיטוריה. כתוצאה מהקשר הכפוי נולד לה ילד משותף עם הגבר הישראלי. היא סבלה במשך 10 שנים מהתעללות נפשית, פיזית ומינית מהגבר שהחזיק אותה "כבת ערובה" כיוון שלאחר שנולד לה ילד, איבדה את אשרת עבודתה (בהתאם ל"נוהל עובדת זרה בהריון") והייתה תלויה בו כדי להישאר בישראל עם בנה. זו תופעה שכמעט ולא מדברים עליה בציבור או בתקשורת – נשים שיש להן ילד משותף עם גבר ישראלי שמסרב להכיר בהן. זה אומר שלילד יש אזרחות ישראלית כי אבא שלו אזרח, אך האם נותרת ללא מעמד ואף ניתן לגרשה ללא הילד. פעמים רבות אלו נשים שחוות התעללות ארוכת שנים כשהבחירה היא בין המשך חיים עם בן זוג מתעלל או גירוש ואף סכנת נתק מהילד המשותף. במהלך השנים, פ' פנתה שש פעמים למשטרה אך הפניות לא הובילו להרשעתו. כפי שפ' הגדירה זאת – "שלוש פעמים הרגשתי כמו חפץ. כשבאתי לעבוד כאן והתנהגו כאילו אני כלי עבודה בלי צרכים ורצונות. כש*** היה מכריח אותי לעשות מה שהוא רוצה. כשהשוטרת אמרה לי 'עד עכשיו לא קרה כלום אז סימן שהכול בסדר'. הרגשתי כמו חפץ עד הרגע שקמתי ואמרתי 'די'".

אנחנו מלווים את פ' בתהליך ארוך שלא ברור מה סופו, בניסיון להשיג מעמד עבודה. האישה האמיצה הזאת ליוותה את מאבקנו למען הילדים מיומו הראשון, אף שידעה שניצחון לא יקנה עבודה מעמד מכיוון שלבנה כבר יש מעמד חוקי (החלטת הממשלה חלה רק על ילדים חסרי מעמד). במשך היום היא עובדת בניקיון ומתנדבת שני ערבים בשבוע. בכל שישי היא יוצאת לחלוקת אוכל לחסרי דיור. נגד הגבר המתעלל הצלחנו להוציא צו הרחקה, אך מאבקנו טרם הסתיים.

לכן, את הפרס הכספי אני תורמת לטובת ייצוג המשפטי של פ'. בתקווה שנוכל להגיש נגד הגבר תלונה על ההתעללות ארוכת השנים.

חיה בקרבנו אוכלוסייה גדולה של נשים חסרות מעמד והגנה שבשל כך "קל" יותר לנצל אותן (אם זה בתנאי עבודה למשל) בלי לחשוש שהן תלכנה למשטרה. הגיע הזמן שיהיה להן קול וכתובת לפנות אליה.

תמיד כשפונים אלינו בהצעה לתרום בגדים, צעצועים או אוכל אני מסרבת בנימוס. אני מסבירה שזה אינו הצורך העיקרי בקרב קהילת המהגרים. זה אומנם יוצר הרגשה טובה בקרב הנותן מכיוון שהוא רואה תוצאה מידית לפעולה שלו – נתתי בובה לילד שאין לו – אבל בפועל זה לא משנה את המצב הקיים, שלרוב חמור בהרבה ממחסור בצעצועים, ומשמר את יחסי הכוחות בין הנותן והמקבל.

עם זאת, הפעם אני חורגת ממנהגי ובכל זאת בוחרת להעניק את הפרס הכספי לאישה מסוימת. זה נכון שעדיף ללמד אנשים לדוג מאשר לתת להם דג (או ללמד אותם להכין טופו אם להיות נאמנה לעקרונותי עד הסוף). אבל לפעמים כשהבטן שלך מקרקרת מרעב, קצת קשה להתרכז בלימודי הדיג. לכן, קודם כל אתן את הדג (טופו) ובעזרת זה נמשיך במטרה הרחבה של השגת מעמד והרשעת הגבר המתעלל.